

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 21 maja 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Szczecinie - Wydział III Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Barbara Białecka
Sędziowie:	SSA Urszula Iwanowska (spr.) SSA Zofia Rybicka - Szkibiel
Protokolant:	St. sekr. sąd. Edyta Rakowska

po rozpoznaniu w dniu 9 maja 2013 r. w Szczecinie

sprawy S. M.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G.

o wysokość renty

na skutek skargi o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 21 października 2010 roku w sprawie III AUa 492/10 oraz poprzedzającym go wyrokiem Sądu Okręgowego w Gorzowie Wielkopolskim VI Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 29 kwietnia 2010r. sygn. akt VI U 1103/09

1. oddała skargę,
2. odstępuje od obciążenia S. M. kosztami zastępstwa procesowego organu rentowego.

SSA Urszula Iwanowska SSA Barbara Białecka SSA Zofia Rybicka - Szkibiel

III A Ua 426/12

Uzasadnienie:

Decyzją z dnia 30 października 2009 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych w G. dokonał przeliczenia renty z tytułu niezdolności do pracy S. M. wskazując, że w wymiarze dotychczas wypłacanego świadczenia błędnie ustalono staż pracy, natomiast do ustalenia wysokości renty organ rentowy uwzględnił 11 lat i 11 miesięcy okresów składkowych oraz 13 lat i 1 miesiąc tytułem uzupełnienia okresu brakującego do pełnych 25 lat okresów składkowych i nieskładkowych.

W odwołaniu od powyższej decyzji S. M. podniósł, że organ rentowy wskazał jako podstawę prawną zaskarżonej decyzji przepisy ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin, które w ocenie ubezpieczonego nie miały mocy obowiązującej w dniu wydania decyzji. Ponadto zdaniem ubezpieczonego

zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa dla ustalenia istnienia ubezpieczenia emerytalno-rentowego istotne jest pozostawanie w stosunku pracy bez względu na faktyczny wymiar czasu pracy. Ubezpieczony zarzucił także, że niedopuszczalne jest obniżenie z urzędu przez organ rentowy wysokości przyznanej renty.

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy wniósł o jego oddalenie podnosząc, że ze świadectwa pracy z dnia 22 marca 2005 r. oraz z dnia 30 czerwca 2009 r. wynika, iż ubezpieczony wykonywał pracę w wymiarze niższym niż połowa czasu pracy, wobec czego sporne okresy zatrudnienia nie mogły zostać uwzględnione przy ustalaniu wysokości przysługującego ubezpieczonemu świadczenia.

Decyzją z dnia 4 grudnia 2009 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych w G. zmieniono decyzję z dnia 30 października 2009 r. w części dotyczącej daty złożenia wniosku oraz daty obniżenia świadczenia. W decyzji tej organ rentowy wskazał, że w wymiarze dotychczas wypłacanego S. M. świadczenia błędnie ustalono staż pracy.

W odwołaniu od powyższej decyzji S. M. wskazał, że dokonane obniżenie wysokości renty wskutek weryfikacji okresów zatrudnienia ubezpieczonego było niedopuszczalne, nadto decyzja z dnia 4 grudnia 2009 r. nie zmieniła co do istoty rozstrzygnięcia zawartego w decyzji z dnia 30 października 2009 r.

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy wniósł o jego oddalenie wskazując, że zaskarżona decyzja rozstrzyga w sposób tożsamy z decyzją z dnia 30 października 2009 r. sprawę przeliczenia świadczenia S. M., a zmiana polega na wskazaniu daty wystąpienia z wnioskiem przez ubezpieczonego.

Postanowieniem z dnia 18 lutego 2010 r. Sąd Okręgowy w Gorzowie Wielkopolskim na podstawie art. 467 § 4 k.p.c. zwrócił akta organowi rentowemu celem wydania nowej decyzji zawierającej podstawę prawną obniżenia renty ubezpieczonemu.

Decyzjami z dnia 4 marca i 11 marca 2010 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych w G. ponownie ustalił wysokość świadczenia S. M. z pominięciem okresów składkowych uwzględnianych do dnia 30 października 2009 r.

W odwołaniach od powyższych decyzji S. M. podniósł, że ustalona decyzją wysokość renty opiera się na nieprawidłowo ustalonej podstawie wymiaru oraz nieprawidłowo ustalonej kwocie bazowej.

W odpowiedzi na odwołania organ rentowy wniósł o odrzucenie odwołania od decyzji z dnia 4 marca 2010 r. oraz o oddalenie odwołania od decyzji z dnia 11 marca 2010 r. wskazując, że okresy zatrudnienia po ukończeniu 15 roku życia przypadające przed dniem 15 listopada 1991 r., za które opłacona została składka na ubezpieczenie społeczne albo za które nie było obowiązku opłacania składek na ubezpieczenie społeczne w wymiarze nie niższym niż połowa pełnego wymiaru czasu pracy uważa się za okresy składkowe, a okresy sporne nie zostały uwzględnione, ponieważ zgodnie z przedstawionymi przez ubezpieczonego świadectwami pracy praca wykonywana była w tych okresach w wymiarze niższym niż połowa pełnego wymiaru.

Wyrokiem z dnia 29 kwietnia 2010 r. Sąd Okręgowy w Gorzowie Wielkopolskim VI Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych oddalił odwołania S. M. od decyzji z dnia 30 października 2009 r., 4 grudnia 2009 r., 4 marca 2010 r. i 11 marca 2010 r.

Powyższe orzeczenie Sąd Okręgowy oparł o następujące ustalenia faktyczne i rozważania prawne:

S. M. urodził się w dniu (...) r.

W okresie od 16 sierpnia 1966 r. do 31 grudnia 1966 r. ubezpieczony był zatrudniony w (...) Przedsiębiorstwie Budownictwa (...) w pełnym wymiarze czasu pracy jako robotnik budowlany.

W dniu 19 czerwca 1979 r. ZUS Oddział w S. wydał decyzję, w której przyznana została S. M. renta inwalidzka od dnia 19 kwietnia 1979 r.

Od 1 września 1980 r. S. M. został zatrudniony w (...)Państwowej Straży Pożarnej w S. w charakterze mechanika - kierowcy O. S. P. w S.. W okresie od 1 września 1980 r. do 31 maja 1986 r. S. M. wykonywał pracę w wymiarze 0,25 etatu, natomiast od 1 czerwca 1986 r. do 31 grudnia 1990 r. w wymiarze 0,15 etatu.

W dniu 2 września 1991 r. ZUS Wydział Rent i Emerytur w S. wydał decyzję o przeliczeniu od dnia 1 lipca 1991 r. wysokości renty inwalidzkiej przysługującej S. M..

Decyzją ZUS Oddział w G. z dnia 27 kwietnia 1998 r. S. M. przeliczono wysokość renty z tytułu częściowej niezdolności do pracy począwszy od dnia 1 kwietnia 1998 r. Do ustalenia wysokości renty ZUS uwzględnił 11 lat i 6 miesięcy okresów składkowych oraz 13 lat i 6 miesięcy okresów uzupełniających brakujących do pełnych 25 lat. Jako okresy składkowe uwzględniono okresy wykonywania przez S. M. pracy od 15 lutego 1968 r. do 15 grudnia 1968 r., od 1 kwietnia 1969 r. do 31 grudnia 1969 r., od 10 stycznia 1970 r. do 26 sierpnia 1971 r., od 27 sierpnia 1971 r. do 31 grudnia 1979 r. oraz od 1 stycznia 1983 r. do 31 grudnia 1988 r.

Decyzją z dnia 18 czerwca 2002 r. ZUS Oddział w G. przeliczył wysokość przysługującej S. M. renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy począwszy od 1 lipca 2002 r.

W dniu 23 kwietnia 2005 r. S. M. złożył w ZUS Inspektorat w S. wniosek o przeliczenie renty i ponowne obliczenie okresów składkowych, do wniosku załączył świadectwo pracy z dnia 22 marca 2005 r. sporządzone przez (...)Państwowej Straży Pożarnej w S.. Decyzją z dnia 27 kwietnia 2005 r. ZUS przeliczył wysokość renty przysługującej S. M. uwzględniając okres 21 lat i 10 miesięcy jako okresów składkowych oraz 3 lat i 2 miesięcy jako okresów uzupełniających brakujących do pełnych 25 lat.

Decyzją z dnia 30 października 2009 r. ZUS Oddział w G. z urzędu przeliczył wysokość renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy S. M. począwszy od 1 października 2009 r. wobec stwierdzenia, że błędnie ustalony został staż pracy ubezpieczonego. Do ustalenia wysokości renty ZUS uwzględnił 11 lat i 11 miesięcy okresów składkowych oraz 13 lat i 1 miesiąc jako uzupełnienie okresu brakującego do pełnych 25 lat.

Decyzją z dnia 4 grudnia 2009 r. ZUS Oddział w G. zmienił decyzję z dnia 30 października 2009 r. w części dotyczącej daty złożenia wniosku i daty obniżenia świadczenia i przeliczył wysokość renty przysługującej S. M. począwszy od 1 grudnia 2009 r. Decyzją z dnia 11 marca 2010 r. organ rentowy zmienił decyzję z dnia 4 grudnia 2009 r. w części dotyczącej podstawy prawnej.

Na podstawie ustalonego stanu faktycznego oraz art. 5, 6 ust. 1 i 2 art. 115 i 114 ust. 1 i 1a ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (j. t. Dz. U z 2009 r., nr 153, poz. 1227 ze zm., powoływana dalej jako ustawa) Sąd Okręgowy uznał odwołania za nieuzasadnione.

Sąd pierwszej instancji miał na uwadze, że okoliczności faktyczne były między stronami bezsporne, a spór dotyczył możliwości uwzględnienia przy ustalaniu podstawy wymiaru i wysokości renty z tytułu niezdolności do pracy okresów zatrudnienia w niepełnym poniżej 0,5 wymiaru czasu pracy.

Mając na uwadze treść świadectw pracy sporządzonych w dniu 22 marca 2005 r. oraz 30 czerwca 2009 r. Sąd Okręgowy przyjął, że ubezpieczony wykonywał pracę w okresie od 1 stycznia 1980 r. do 31 grudnia 1991 r. w niepełnym wymiarze czasu pracy, niższym niż połowa. Sąd ten zważył przy tym, że na gruncie przepisów prawa obowiązujących podczas wykonywania pracy przez S. M., to jest ustawy z dnia 23 stycznia 1968 r. o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (j. t. Dz. U. nr 3, poz. 6 ze zm.), jej art. 8 ust. 4, przy ustalaniu okresów zatrudnienia wymaganych do uzyskania emerytury lub renty inwalidzkiej nie uwzględniało się okresów zatrudnienia wykonywanego w wymiarze czasu pracy niższym niż połowa obowiązującego w danym zawodzie. W razie wykonywania równocześnie dwóch lub więcej zatrudnień należało brać pod uwagę łączny wymiar czasu pracy. Również art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin stanowił analogicznie, że przy ustalaniu prawa do świadczeń określonych w ustawie nie uwzględnia się okresów zatrudnienia wykonywanego w wymiarze czasu pracy niższym niż połowa wymiaru obowiązującego pracownika w danym zawodzie; w razie

wykonywania zatrudnienia równocześnie w więcej niż jednym zakładzie pracy bierze się pod uwagę łączny wymiar czasu pracy. Dalej sąd pierwszej instancji wskazał, że także aktualnie obowiązujące przepisy prawa, w tym art. 6 ust. 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. konsekwentnie nakazuje odmówić uwzględnienia okresu zatrudnienia w ramach stosunku pracy wykonywanego w niższym wymiarze czasu pracy niż połowa. Dlatego Sąd Okręgowy stwierdził, że stanowisko wyrażone przez organ rentowy w tym zakresie w zaskarżonych decyzjach było prawidłowe, a podniesione przez ubezpieczonego zarzuty nie zasługują na uwzględnienie.

Jednocześnie sąd pierwszej instancji podkreślił, że w orzecznictwie dominuje pogląd, że decyzja rentowa nie ma przymiotu powagi rzeczy osądzonej. Sąd ten podniósł, że w wyroku z dnia 4 października 2006 r., II UK 30/06, Sąd Najwyższy wskazał, iż dopuszczalne jest ponowne ustalenie prawa do świadczenia z tytułu ubezpieczenia (zaopatrzenia) emerytalnego na niekorzyść ubezpieczonego, jeżeli po uprawomocnieniu się decyzji w tej sprawie okaże się, że ubezpieczony nie miał prawa do świadczenia z uwagi na niespełnienie wymaganych do tego warunków. Z kolei, w wyroku z dnia 5 maja 2005 r., III UK 242/04, Sąd ten wskazał, że ujawnienie po uprawomocnieniu się decyzji uchybienia formalnego organu rentowego polegającego na pominięciu jednego z warunków wymaganych do nabycia prawa do wcześniejszej emerytury jest podstawą do ponownego ustalenia z urzędu prawa do tego świadczenia na niekorzyść ubezpieczonego (art. 114 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, jednolity tekst: Dz. U. z 2004 r., nr 39, poz. 353 ze zm.).

W ocenie Sądu Okręgowego, art. 114 ustawy pozwala organowi rentowemu na zmianę swojej błędnej decyzji przyznającej świadczenie "nabyte", pomimo niespełnienia ustawowych warunków powstania uprawnień do emerytury lub renty. Zgodnie z cytowanym przepisem oraz wskazanym orzecznictwem za dopuszczalne uznać należy także ponowne wystąpienie zainteresowanego z wnioskiem o to samo świadczenie, którego poprzednio mu odmówiono, jeżeli powołano się na nowe dowody lub ujawniono okoliczności istniejące przed wydaniem decyzji mające wpływ na ustalenie uprawnień ubezpieczeniowych. Tym samym sąd pierwszej instancji uznał za niezasadne stanowisko ubezpieczonego, że obniżenie przez organ rentowy renty z tytułu niezdolności do pracy jest niedopuszczalne.

Sąd Okręgowy nie zgodził się z ubezpieczonym także co do wykładni przepisu art. 6 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r., zgodnie z którą istotnym dla ustalenia uprawnienia do świadczenia na podstawie tej ustawy miałyby być wyłącznie zatrudnienie w Państwowej Straży Pożarnej, niezależnie od wymiaru czasu pracy. Sąd meriti podniósł, że art. 6 ust. 1 pkt 6 lit. e stanowi, że okresem składkowym jest okres pełnionej w Polsce służby w Państwowej Straży Pożarnej. W istocie, okres ten stanowi okres składkowy, ale podlega uwzględnieniu służba pełniona dopiero po wejściu w życie tej ustawy, tj. od 1 stycznia 1999 r. Na gruncie poprzednio obowiązujących przepisów prawa, w szczególności ustawy z dnia 23 stycznia 1968 r. o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin oraz ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin nie ma odpowiednika art. 6 ust. 1 pkt 6 lit. e ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r., który nakazywałby uwzględniać okres służby w Państwowej Straży Pożarnej niezależnie od wymiaru czasu pracy pracownika. Wyjątki pozwalające uwzględnić okresy zatrudnienia przypadające przed dniem wejścia w życie ustawy zostały wyraźnie wskazane, np. w art. 6 ust. 2 ustawy. Nie ma zatem podstaw prawnych do stosowania z mocą wsteczną przepisu art. 6 ust. 1 pkt 6 lit. e ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r., to jest do stanów istniejących przed dniem jej wejścia w życie. Okres zatrudnienia ubezpieczonego w Państwowej Straży Pożarnej począwszy od 15 listopada 1991 r. został natomiast uwzględniony przez organ rentowy w całości przy ustalaniu podstawy wymiaru i wysokości przysługującej ubezpieczonemu renty.

Mając na uwadze powyższe okoliczności, wobec braku podstaw do uwzględnienia odwołań ubezpieczonego sąd pierwszej instancji na podstawie art. 477¹⁴ § 1 k.p.c. oddalił odwołania jako niezasadne.

Z powyższym wyrokiem Sądu Okręgowego w Gorzowie Wielkopolskim w całości nie zgodził się S. M., który w wywiedzionej apelacji zarzucił mu:

- naruszenie art. 109 ust. 1, art. 112 ust. 1, art. 114 ust. 2 pkt 3 i art. 6 ust. 1 pkt 6 lit e ustawy emerytalnej z dnia 17 grudnia 1998 r.,

- naruszenie art. 468 § 1 i 2 pkt 3 i 4 k.p.c.

Podnosząc powyższe zarzuty apelujący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania sądowi pierwszej instancji albo uchylenia zaskarżonego wyroku i poprzedzających go decyzji z powodu nierozpoznania przez sąd pierwszej instancji istoty sprawy i nieprzeprowadzenia wymaganego w zaskarżonym zakresie postępowania dowodowego, a także o obciążenie ZUS kosztami postępowania.

W uzasadnieniu skarżący zakwestionował prawo organu rentowego do dokonania z urzędu istotnej obniżki dotychczasowej wysokości renty - w związku z niezaliczeniem skarżącemu do stażu ubezpieczenia okresu pracy w Państwowej Straży pożarnej w S. – a nadto wskazał, że działanie organu rentowego nie ma uzasadnienia merytorycznego. Apelujący podkreślił, że Sąd Okręgowy nie przeprowadził postępowania dowodowego na okoliczność wyjaśnienia statusu pracowniczego ubezpieczonego, jako pełniącego funkcję strażaka na stanowisku mechanika-kierowcy samochodu pożarniczego, co ma istotny wpływ na wynik sprawy, bowiem praca w charakterze strażaka wymaga zaliczenia do okresu składkowego bez konieczności spełnienia warunku pracy w wymiarze 1/2 etatu. Ubezpieczony zaznaczył, że brał udział w akcjach ratowniczych na równi z innymi pracownikami, miał prawo do specjalnej odzieży oraz osobistego ekwipunku, a jego czas pracy określany był zadaniami służbowymi. Dlatego też, zdaniem wnioskodawcy, wymiar etatu był w pracy ubezpieczonego nieistotny (z punktu widzenia rodzaju służby jaką pełnił). Jednocześnie S. M. zaakcentował fakt, że organ rentowy winien stosować przepisy obowiązujące w chwili wydania zaskarżonej decyzji (a więc przepisy ustawy emerytalno-rentowej z dnia 17 grudnia 1998 r., nie zaś uprzednio obowiązujące przepisy uzależniające zaliczenie okresu służby w Straży Pożarnej do okresu składkowego od wymiaru czasu pracy). Nadto ubezpieczony zarzucił, że w razie konieczności ponownego wyliczenia wysokości renty organ rentowy winien był zastosować art. 109 ustawy emerytalno-rentowej, nie zaś art. 114 tej ustawy.

Sąd Apelacyjny w Szczecinie III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 21 października 2010 r. oddalił apelację. Sąd ten uznał apelację za nieuzasadnioną przyjmując za własne ustalenia faktycznie i rozważania prawne przedstawione przez Sąd Okręgowy w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku.

Odnosząc się do zarzutów skarżącego, sąd odwoławczy przytoczył treść art. 114 ust.1 i 1 a ustawy emerytalno-rentowej i wskazał, że na gruncie tego przepisu, stanowiącego przejaw zasady braku powagi rzeczy osądzonej w postępowaniu przed organem rentowym, organ ten uprawniony jest w każdym momencie do ponownej analizy i oceny stanu faktycznego i prawnego, który stanowił podstawę ustalenia prawa wnioskodawcy do renty, a także do ponownego obliczenia wysokości należnego ubezpieczonemu świadczenia. Przy czym, stanowisko takie znajduje potwierdzenie w jednolitym orzecznictwie zarówno Sądu Najwyższego, jak i sądów apelacyjnych, których przykłady przytoczył.

Następnie Sąd Apelacyjny zaznaczył, że kwestią merytoryczną w niniejszej sprawie było rozważenie, czy wnioskodawcy należy zaliczyć do okresów składkowych ubezpieczenia okresy zatrudnienia w Straży Pożarnej przypadające przed 15 listopada 1991 r., a tym samym, czy zaistniała sytuacja pozwalająca organowi rentowemu na weryfikację decyzji rentowej, w której okres ten został zaliczony na poczet stażu ubezpieczeniowego wnioskodawcy.

Odnosząc się w tym zakresie do zarzutów ubezpieczonego sąd odwoławczy wskazał, że istotnie – tak jak to wskazano w treści apelacji – sąd pierwszej instancji winien zbadać sytuację ubezpieczonego w oparciu o przepisy obowiązujące na dzień orzekania ustawy emerytalnej z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Stosownie bowiem do treści art. 316 § 1 k.p.c., rozstrzygając sprawę, sąd opiera się na przepisach prawa materialnego obowiązujących w chwili wyrokowania, chyba że przepisy przejściowe przewidują stosowanie przepisów poprzednio obowiązujących, wówczas sąd stosuje przepisy wskazane w przepisach przejściowych.

Dalej sąd drugiej instancji podniósł, że zgodnie z art. 5 powołanej wyżej ustawy emerytalno-rentowej, przy ustalaniu prawa do emerytury i renty, i obliczaniu ich wysokości uwzględnia się, z zastrzeżeniem ust. 2-5, okresy: składkowe, o których mowa w art. 6 oraz nieskładkowe, o których mowa w art. 7. Jednocześnie, stosownie do art. 6 ust. 1 pkt 6 lit e, okresami składkowymi są okresy pełnionej w Polsce służby w Państwowej Straży Pożarnej, a z mocy art. 6 ust. 2 ustawy - również przypadające przed dniem 15 listopada 1991 r. okresy zatrudnienia po ukończeniu 15 lat życia,

za które została opłacona składka na ubezpieczenie społeczne albo za które nie było obowiązku opłacania składek na ubezpieczenie społeczne na obszarze Państwa Polskiego - w wymiarze nie niższym niż połowa pełnego wymiaru czasu pracy, jeżeli w tych okresach pracownik pobierał wynagrodzenie lub zasiłki z ubezpieczenia społecznego: chorobowy, macierzyński lub opiekuńczy albo rentę chorobową.

W świetle powołanych przepisów Sąd Apelacyjny uznał, że okresy służby ubezpieczonego w straży pożarnej przypadające od 15 listopada 1991 r. (nie zaś od daty wejścia w życie przepisów ustawy emerytalno-rentowej – jak to błędnie przyjął Sąd Okręgowy) podlegają uwzględnieniu na podstawie art. 6 ust. 1 pkt 6 lit e ustawy emerytalno-rentowej, zaś okresy przypadające przed tą datą – na mocy ust. 2 powołanego przepisu (por. uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 6 kwietnia 2007 r., II UK 185/2006, OSNP 2008/9-10/143). Zastrzec jedynie należy, że stosownie do treści art. 180 ust. 9 ustawy emerytalno-rentowej, sąd winien uwzględnić także te okresy przypadające przed datą graniczną 15 listopada 1991 r., które zostały już słusznie nabyte (z uwagami jak przy analizie art. 114 ustawy emerytalno-rentowej) przez ubezpieczonego na podstawie ustaw uprzednio obowiązujących (okresy uwzględnione przez organ rentowy przy ustalaniu prawa do świadczenia). Zamieszczając powołany przepis w ustawie emerytalno-rentowej ustawodawca zagwarantował bowiem osobie, która wcześniej miała ustalone prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy przyjęcie wszystkich okresów uwzględnionych w decyzji o przyznaniu renty z tytułu niezdolności do pracy lub o ponownym ustaleniu jej wysokości w razie przyznawania emerytury na podstawie przepisów nowej ustawy. Tym samym wydaje się, że także przy ponownym przeliczeniu świadczenia rentowego, zaliczeniu do okresów składkowych podlegają okresy wcześniej uwzględnione przez organ rentowy, o ile tylko miały one oparcie w obowiązujących przepisach.

Mając na względzie powyższe rozważania, w ocenie Sądu Apelacyjnego zasadnie sąd pierwszej instancji analizował, czy okresy służby ubezpieczonego w Straży Pożarnej winny zostać zaliczone ubezpieczonemu do okresów składkowych tak na gruncie ustawy z 1997 r., jak w oparciu o ustawy wcześniej obowiązujące.

Sąd odwoławczy podzielił stanowisko Sądu Okręgowego, który stwierdził, że zarówno na gruncie nowej ustawy, jak i ustawy z dnia 23 stycznia 1968 r. o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin oraz ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin nie ma podstaw do zaliczenia ubezpieczonemu do okresów składkowych przypadających przed 15 listopada 1991 r. okresów służby w Straży Pożarnej, w sytuacji gdy praca wykonywała była w wymiarze niższym niż 1/2 etatu. Możliwość zaliczenia służby w Straży Pożarnej bez względu na wymiar etatu istnieje dopiero dla zdarzeń od 15 listopada 1991 r. (na mocy art. 6 ust. 1 pkt 6 lit e ustawy emerytalno-rentowej z 1997 r.), natomiast powołane wyżej wcześniejsze ustawy z zakresu zaopatrzenia emerytalnego, nie mają odpowiednika art. 6 ust. 1 pkt 6 lit. e ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r., który nakazywałby uwzględniać okres służby w Państwowej Straży Pożarnej niezależnie od wymiaru czasu pracy pracownika. Wyjątki pozwalające uwzględnić okresy zatrudnienia przypadające przed 15 listopada 1991 r. zostały wyraźnie wskazane w art. 6 ust. 2 ustawy. Nie ma zatem podstaw prawnych do stosowania z mocą wsteczną przepisu art. 6 ust. 1 pkt 6 lit. e ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. do stanów istniejących przed określoną w ustępie 2 datą graniczną. Skoro zatrudnienie ubezpieczonego miało miejsce przed 15 listopada 1991 r., możliwość jego zaliczenia do okresów składkowych uzależniona jest tym samym od wymiaru czasu pracy ubezpieczonego w spornym okresie.

Sąd Apelacyjny pominął twierdzenia skarżącego, że Sąd Okręgowy nie zbadał charakteru służby ubezpieczonego oraz nie uwzględnił, że wnioskodawca brał udział w akcjach ratunkowych w zależności od zaistniałych potrzeb – również po godzinach swojej pracy, że miał zadaniowy czas pracy a wskazany w angażach i świadectwach pracy wymiar czasu pracy – niższy niż 1/2 etatu – nie odpowiadał rzeczywistości, jako spóźnione. Sąd odwoławczy miał na uwadze, że skoro wnioskodawca nie kwestionował przed sądem pierwszej instancji wymiaru czasu pracy w Straży Pożarnej, to nie zostało w tym przedmiocie przeprowadzone jakiegokolwiek postępowanie dowodowe, ale jest to jednak okoliczność obciążająca wyłącznie ubezpieczonego (art. 6 k.c.). Powyższe stanowisko znajduje potwierdzenie w utrwalonym orzecznictwie. Skoro zatem nie jest rzeczą sądu drugiej instancji ponowne rozpoznawanie sprawy w sensie prowadzenia postępowania dowodowego od nowa i w odniesieniu do okoliczności, które nie były przedmiotem

badania przez sąd pierwszej instancji, na którym spoczywa ciężar prowadzenia postępowania dowodowego, twierdzenia ubezpieczonego na okoliczność czasu pracy wnioskodawcy w spornym okresie uznano za spóźnione.

W świetle powyższego, Sąd Apelacyjny oddalił apelację jako bezzasadną.

W dniu 16 maja 2012 r. S. M., działając przez pełnomocnika, złożył pismo, w którym wniósł o:

- 1) wznowienie postępowania zakończonym prawomocnym wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Szczecinie III Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 21 października 2010 r., sygn. akt III AUa 492/10, wydanym na skutek apelacji ubezpieczonego S. M. od wyroku Sądu Okręgowego w Gorzowie Wielkopolskim VI Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 29 kwietnia 2010 r. sygn. akt VI U 1103/09,
- 2) uchylenie powołanego wyżej wyroku Sądu Apelacyjnego w Szczecinie oraz wyroku Sądu Okręgowego w Gorzowie Wielkopolskim, a także o uchylenie decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G. z dnia: 30 października 2009 r., 4 grudnia 2009 r., 4 marca 2010 r. i 11 marca 2010 r. i przekazanie sprawy Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w G. w celu ponownego przeliczenia wysokości renty S. M. od dnia 1 grudnia 2009 r. i wypłaty wyrównania renty za okres od dnia 1 grudnia 2009 r. wraz z ustawowymi odsetkami naliczonymi od dnia wymagalności niewypłaconej części zaległych rat rentowych - do dnia zapłaty,
- 3) zasądzenie od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w G. na rzecz skarżącego S. M. zwrotu kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa prawnego - według norm przepisanych.

W uzasadnieniu skarżący podniósł, że podstaw skargi o wznowienie postępowania jest

art. 401¹ k.p.c. w związku z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 28 lutego 2012 r. wydanym w sprawie sygn. akt K 5/11, w którym orzeczono, że art. 114 ust. 1a ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2009 r., nr 153, poz. 1227 ze zm.) jest niezgodny z zasadą zaufania obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa wynikającą z art. 2 oraz art. 67 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Skarżący wskazał, że organ rentowy - wobec stwierdzenia, że w wymiarze dotychczas wypłacanego świadczenia błędnie ustalono S. M. staż pracy - działając z urzędu - zweryfikował prawomocną decyzję rentową na niekorzyść ubezpieczonego i bezzasadnie od dnia 1 grudnia 2009 r. obniżył wysokość wypłacanej mu renty. Postępowanie odwoławcze S. M. prowadzone przeciwko organowi rentowemu przed sądem powszechnym obu instancji okazało się bezskuteczne - z uwagi na oddalenie odwołania i apelacji. Sądy obu instancji w uzasadnieniu swych rozstrzygnięć wskazały między innymi na art. 114 ust. 1 i 1a ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2009 r., nr 153, poz. 1227 ze zm.), który jest niezgodny z zasadą zaufania obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa wynikającą z art. 2 oraz art. 67 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. W związku z wejściem w życie z dniem 8 marca 2012 r. wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 28 lutego 2012 r. sygn. K 5/11 zaistniała podstawa prawna uzasadniająca wniesienie niniejszej skargi o wznowienie postępowania.

Nadto skarżący wskazał, że zachował termin do złożenia skargi bowiem powołane orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego sygn. akt K 5/11 ogłoszone zostało w dniu 8 marca 2012 r. (Dz. U. poz. 251), a zgodnie z art. 407 § 2 k.p.c. termin do wniesienia skargi o wznowienie postępowania na tej podstawie upływnie z dniem 8 czerwca 2012 r.

W odpowiedzi na skargę o wznowienie postępowania Zakład Ubezpieczeń Społecznych wniósł o jej oddalenie i zasądzenie od skarżącego na rzecz organu rentowego kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

W uzasadnieniu organ rentowy między innymi podniósł, że nie ma podstaw prawnych do stosowania z mocą wsteczną przepisu art. 6 ust. 1 pkt. 6 lit. e ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. do stanów istniejących przed określoną w ust. 2 datą graniczną. W konsekwencji możliwość zaliczenia spornego okresu do składkowego, przypadającego przed 15 listopada 1991 r., jest uzależniona w przypadku ubezpieczonego od wymiaru czasu pracy, który bezspornie był niższy od wymaganego ustawą. Przedmiotowa bezsporność wynika z faktu, że skarżący, mimo dyspozycji przepisu art. 6 k.c.,

dotąd nie zaoferował dowodów, wskazujących na świadczenie pracy w spornym okresie w wymiarze nie niższym niż połowa pełnego wymiaru czasu pracy, co przesądza o bezzasadności złożonej skargi.

Organ rentowy podniósł także, że w niniejszej sprawie nie zachodzą podstawy do wznowienia postępowania zakończonego powołanymi orzeczeniami sądowymi w oparciu o przepis art. 401¹ k.p.c., bowiem pomimo wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 28 lutego 2012 r., sygn. akt K 5/11, nadal w obowiązującym systemie prawnym funkcjonuje przepis art. 114 ust. 1 ustawy. Regulacja ta stanowi właściwą i aktualną podstawę prawną decyzji, uzasadniającej odmowę uznania spornych okresów jako składkowych.

Sąd Apelacyjny rozważył, co następuje:

Skarga S. M. o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 21 października 2010 r. w sprawie III A Ua 492/10, wydanym w wyniku rozpoznania apelacji od wyroku Sądu Okręgowego w Gorzowie Wielkopolskim z dnia 29 kwietnia 2010 r. (VI U 1103/09) jest dopuszczalna, jednak jej merytoryczne rozpoznanie nie doprowadziło do uwzględnienia zawartych w niej żądań.

Zgodnie z art. 401¹ k.p.c. można żądać wznowienia postępowania w wypadku, gdy Trybunał Konstytucyjny orzekł o niezgodności aktu normatywnego z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub z ustawą, na podstawie którego zostało wydane orzeczenie. Przepis ten ma wyrażnie zastosowanie do tych orzeczeń, dla których podstawą wydania był akt normatywny zakwestionowany przez Trybunał Konstytucyjny. Ukształtowane i utrwalone na tle omawianego unormowania orzecznictwo Sądu Najwyższego, które Sąd Apelacyjny akceptuje, prezentuje pogląd, że podstawą wznowienia postępowania może być tylko takie orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego, które dotyczy aktu normatywnego (przepisu prawa) stanowiącego bezpośrednią podstawę wydanego przez Sąd w tej sprawie orzeczenia (por. postanowienie z dnia 26 stycznia 2011 r., I PZ 36/10, LEX nr 950424). Dla przyjęcia zatem dopuszczalności wznowienia postępowania w oparciu o podstawę określoną w art. 401¹ k.p.c. konieczne jest ustalenie, że Trybunał Konstytucyjny zakwestionował przepis, który był podstawą wydania zaskarżonego orzeczenia.

W postanowieniu z dnia 20 czerwca 2007 r., V CNP 45/07 (LEX nr 347227) Sąd Najwyższy wyraził pogląd, że skutkiem wyroku Trybunału Konstytucyjnego, stwierdzającego niezgodność z Konstytucją nieobowiązującego już przepisu ustawy, jest umożliwienie wznowienia postępowań sądowych, w których taki przepis stanowił podstawę prawną rozstrzygnięcia. Co do zasady wznowienie na tej podstawie może dotyczyć tych orzeczeń, które uprawomocniły się przed datą opublikowania orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego, o czym przekonuje art. 407 § 2 k.p.c.

Podstawą wznowienia oznaczoną w skardze S. M. z dnia 16 maja 2012 r. jest wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 28 lutego 2012 r., sygn. akt K 5/11, który uznał, że art. 114 ust. 1a ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (j. t. Dz. U. z 2009 r., nr 153, poz. 1227 ze zm.) jest niezgodny z zasadą zaufania obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa wynikającą z art. 2 oraz z art. 67 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. W tych okolicznościach należało dojść do wniosku, że skarżący oparł skargę na ustawowej podstawie oraz że skarga o wznowienie postępowania została wniesiona w terminie 3 miesięcy od dnia wejścia w życie orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego (art. 407 § 2 k.p.c.).

Z analizy akt sprawy wynika, że zarówno Sąd Okręgowy, jak i Sąd Apelacyjny za podstawę orzeczeń wydanych w sprawie skarżącego przyjmował art. 114 ust. 1 i 1a ustawy emerytalno-rentowej.

W sprawie bezspornie ustalono, a Sąd Apelacyjny w składzie rozpoznającym niniejszą skargę przyjmuje ustalenia Sądu Okręgowego w Gorzowie Wielkopolskim za własne, że S. M. w okresie od 1 września 1980 r. do 31 grudnia 1990 r. był zatrudniony w (...) Straży Pożarnej w S. w wymiarze najpierw 0,25, a następnie 0,15 etatu.

Bezspornym jest również fakt, że Zakład Ubezpieczeń Społecznych po przedstawieniu przez ubezpieczonego świadectwa pracy za wskazany okres zatrudniania decyzją z dnia 27 kwietnia 2005 r. dokonał przeliczenia renty, uwzględniając skarżącemu okresy składkowe w wymiarze 21 lat i 10 miesięcy oraz okresy uzupełniające w wymiarze

3 lat i 2 miesięcy, w miejsce dotychczas ustalonych 11 lat i 11 miesięcy okresów składkowy oraz 13 lat i 1 miesiąca okresów uzupełniających.

Przyjęte ustalenia wskazują także, że w dniu 21 października 2009 r. skarżący przedłożył świadectwo pracy z dnia 30 czerwca 2009 r. za okres zatrudnienia od dnia 1 stycznia 1991 r. do 31 grudnia 1991 r., w czasie którego wykonywał pracę w wymiarze 0,15 etatu. W związku z powyższym organ rentowy wydał decyzję z dnia 30 października 2009 r., którą przeliczył skarżącemu rentę, ustalając okresy składkowe w wymiarze 11 lat i 11 miesięcy oraz okresy uzupełniające w wymiarze 13 lat i 1 miesiąca i nie uwzględniając wskazanych okresów zatrudnienia jako okresów składkowych.

Ponieważ organ rentowy i sądy obu instancji rozpoznający dotychczas sprawę swoje orzeczenia oparły na podstawie art. 114 ust 1 i 1a ustawy emerytalno-rentowej należy przypomnieć, że zgodnie z art. 114 ust. 1 tej ustawy prawo do świadczeń lub ich wysokość ulega ponownemu ustaleniu na wniosek osoby zainteresowanej lub z urzędu, jeżeli po uprawomocnieniu się decyzji w sprawie świadczeń zostaną przedłożone nowe dowody lub ujawniono okoliczności istniejące przed wydaniem tej decyzji, które mają wpływ na prawo do świadczeń lub na ich wysokość. Natomiast zgodnie z ust. 1a tego artykułu, przepis ust. 1 stosuje się odpowiednio, jeżeli po uprawomocnieniu się decyzji okaże się, że przedłożone dowody nie dawały podstaw do ustalenia prawa do emerytury lub renty albo ich wysokości.

Uznanie przez Trybunał Konstytucyjny za niezgodny z Konstytucją art. 114 ust. 1a ustawy emerytalno-rentowej doprowadziło do uchylecia tego przepisu i wyeliminowania go z obrotu prawnego z mocą ex tunc (czyli od jego wprowadzenia w życie). Jednak w niniejszej sprawie nie prowadzi to do stwierdzenia, że odpadła podstawa prawna zaskarżonych decyzji oraz wyroków sądów obu instancji. Podstawą tą jest nadal art. 114 ust. 1 ustawy emerytalno-rentowej.

W tym zakresie Sąd Apelacyjny w całości podziela ocenę prawną i rozważania przedstawione przez Sąd Okręgowy oraz przez Sąd Apelacyjny w uzasadnieniach zaskarżonego wyroku. Z utrwalonego orzecznictwa sądów powszechnych opartego na wyroku Sądu Najwyższego z dnia 5 maja 2005 r., III UK 242/04 (OSNP 2006/3-4/54) wynika wprost, że ujawnienie po uprawomocnieniu się decyzji uchybienia formalnego organu rentowego polegającego na pominięciu jednego z warunków wymaganych do nabycia prawa do wcześniejszej emerytury jest podstawą do ponownego ustalenia z urzędu prawa do tego świadczenia na niekorzyść ubezpieczonego (art. 114 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych - jednolity tekst: Dz. U. z 2004 r., nr 39, poz. 353 ze zm.). W uzasadnieniu tego wyroku Sąd Najwyższy między innymi podniósł, że instytucja ponownego ustalenia prawa do świadczeń emerytalno-rentowych (art. 114 ustawy emerytalnej) umożliwia weryfikację zarówno decyzji korzystnych, jak i niekorzystnych dla wnioskodawców. Prawomocne decyzje organu rentowego mają charakter deklaratoryjny, stwierdzają sytuacje prawne wnioskodawców ukształtowane z mocy prawa. Jeśli zatem zostaną spełnione przesłanki weryfikacji prawomocnej decyzji rentowej określone w przepisie art. 114 ust. 1 ustawy emerytalnej i w toku ponownego postępowania wyjaśniającego okaże się, iż prawo do świadczenia nie istniało, wówczas wypłata świadczenia zostaje wstrzymana w trybie art. 134 ust. 1 pkt 4 ustawy emerytalnej. W takich okolicznościach powoływanie się na zasadę ochrony praw nabytych jest nieuzasadnione, ponieważ zasada ochrony praw nabytych nie obejmuje praw, które zostały nabyte niesłusznie. (...) Zatem także uchybienie organu rentowego na korzyść wnioskodawcy, które ma wpływ na ustalenie prawa do świadczeń lub ich wysokości, może stanowić przesłankę weryfikacji prawomocnej decyzji rentowej z urzędu w trybie przepisu art. 114 ust. 1 ustawy emerytalnej.

Mając na uwadze powyższe oraz bezsporny fakt, że podstawą przeliczenia wysokości świadczenia rentowego S. M. były ujawniona okoliczność świadczenia pracy w wymiarze poniżej 1/2 etatu w spornych okresach, Sąd Apelacyjny nie znalazł podstaw do uwzględnienia skargi o wznowienie postępowania i dlatego na podstawie art. 412 § 2 k.p.c. oddalił ją w całości (punkt 1.).

O kosztach postępowania skargowego, Sąd Apelacyjny orzekł na podstawie art. 108 § 2 k.p.c. w związku z art. 102 k.p.c., uwzględniając trudną sytuację finansową skarżącego – niewielką wysokość otrzymywanego świadczenia, a także okoliczność, iż S. M. na skutek rozgłosu medialnego wokół powoływanego orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego mógł być przekonany o słuszności złożonej skargi (punkt 2).

SSA Urszula Iwanowska SSA Barbara Białecka SSA Zofia Rybicka-Szkibiel